

Отрубчак Дмитро Ігорович
студент гр. ФФМ-11, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: д. е. н., доцент Горин В. П.

ДИСКУСІЙНИЙ ХАРАКТЕР СУТНОСТІ БЮДЖЕТНОГО ПЛАНУВАННЯ

Бюджет являє собою важливу складову системи фінансового регулювання, що відображає розподільчі та перерозподільчі процеси в економіці з метою забезпечення суспільного добробуту. Від ефективності функціонування бюджету значною мірою залежить не тільки реалізація поточних завдань соціально-економічного розвитку країни, але й перспективи її існування. Одним з чинників, який сприяє ефективності функціонування бюджету є належно організоване бюджетне планування. Прорахунки у плануванні бюджетних показників ведуть до їх подальшого невиконання, а отже, до недофінансування важливих програм і заходів, покликаних забезпечити задоволення потреб суспільства.

Бюджетне планування за своєю сутністю являє собою процес визначення напрямів використання бюджетних ресурсів в економіці держави для досягнення її стабільного розвитку. Обґрунтованість та науковість бюджетного планування забезпечує застосування комплексу наукових методів розрахунку і прогнозування бюджетних показників, розподілу бюджетних ресурсів між різними ланками бюджетної системи, у регіональному та галузевому вимірі. В основу бюджетного планування має бути покладена національна програма (стратегія) економічного та соціального розвитку країни (окремого регіону чи територіальної громади), що забезпечить стратегічну спрямованість бюджету.

Організаційно-правові засади бюджетного планування визначені нормами Конституції України і Бюджетного кодексу України. Втім, економічна сутність поняття «бюджетне планування» досі є предметом дискусій у наукових колах. Частина науковців характеризує його у відповідності до стадій бюджетного процесу як діяльність щодо складання, розгляду й затвердження бюджету на наступний рік [6, с. 157; 2, с. 148]. Іноді до цих складових бюджетного планування зараховують також етап виконання бюджету, що на наш погляд, не має належного обґрунтування. Разом з тим, раціональною є позиція В. Опаріна та В. Федосова, які визначають бюджетне планування серцевиною фінансової роботи в країні, оскільки саме на етапі планування бюджетних показників мають бути вирішені усі проблемні питання функціонування бюджету. Завданням бюджетного планування вчені визначають підвищення ефективності, дієвості та прозорості державного сектору економіки.

У наукових працях багатьох вчених знаходимо дефініцію бюджетного планування як науково-обґрунтованого процесу визначення джерел створення й напрямів використання бюджетних ресурсів з певною метою (нею зазвичай визначають забезпечення динамічного соціально-економічного розвитку країни чи підвищення добробуту населення). Таких поглядів дотримуються М. Артус та Н. Хижа [1, с. 135], О. Василик та К. Павлюк [3, с. 230] та інші вчені. При цьому в багатьох випадках, формулюючи свою дефініцію бюджетного планування,

науковці наголошують на якомусь із аспектів його призначення чи умовах здійснення, що можна пояснити слідуванням предмету дослідження. Зокрема, О. Василик акцентує увагу на умовах ефективності бюджетного планування, зазначаючи, що позитивних результатів від нього можна очікувати тільки тоді, коли воно «базується на пізнанні об'єктивних законів розвитку суспільства, тенденцій руху бюджетних ресурсів, вивченні наявного фінансового стану результатів заходів, що вживалися раніше, цілей, які поставлені на сьогодні» [3, с. 230]. Натомість, Н. Деркач та Л. Гордєєва намагаються наголосити на ролі бюджетного планування як інструменту оптимізації розподілу бюджетних ресурсів між різними рівнями бюджетної системи, галузями економіки та територіями, а також на зв'язку між бюджетом та стратегічними документами розвитку держави [5, с. 168]. Разом з тим, важко погодитись з думкою вчених, що бюджетне планування має місце на етапі виконання бюджету. На наш погляд, хоча розрахунок окремих показників бюджету і має місце в ході виконання бюджету при уточненні його параметрів, однак це скоріш є свідченням недоліків у плануванні початкового варіанту проекту бюджету, в ідеалі секвестрування бюджетних показників проводитись не повинне.

На думку І. Чугунова, найважливішим моментом бюджетного планування є його спрямованість на вирішення найбільш актуальних завдань, які стоять перед суспільством на даному етапі його розвитку [7, с. 59]. Таким чином, вчений наголошує на важливості подолання найважливішої проблеми бюджетного планування – його відірваності від стратегічних пріоритетів розвитку держави. Натомість, В. Андрущенко, звертає увагу на необхідності збалансування обох складових бюджету – його доходів і видатків [2, с. 688].

Найбільш вдалою, на наш погляд, є наукова позиція В. Дем'янишина, який охарактеризував бюджетне планування комплексно, як складне економічне поняття. Зокрема, за сутністю його варто визначати як науково-обґрунтований процес встановлення обсягів та джерел формування і напрямів використання централізованого фонду грошових коштів держави. За змістом бюджетне планування, на думку вченого, являє собою особливу сферу фінансової діяльності держави, яка пов'язана з обґрунтуванням певних управлінських рішень щодо фінансового забезпечення держави. Таким чином, бюджетне планування є особливою сферою управлінської діяльності. За формою воно є процесом складання, розгляду і затвердження державного бюджету як основного фінансового плану держави [4, с. 63]. В цілому поділяючи позицію науковця, мусимо наголосити, що обмеження сфери застосування бюджетного планування виключно державним бюджетом є недоречним, оскільки воно має місце також і в бюджетному процесі на місцевому рівні.

Узагальнюючи розглянуті погляди на сутність бюджетного планування, можна сформулювати такі його характерні особливості:

– об'єктом бюджетного планування виступають бюджетні ресурси держави, сконцентровані у державному та місцевих бюджетах);

– суб'єктами бюджетного планування виступають органи державної влади й управління, а також місцевого самоврядування (Міністерство фінансів, Міністерство економічного розвитку та торгівлі, Національний банк України,

виконавчі органи місцевих рад, місцеві державні адміністрації). Крім цього, можна виділити суб'єктів непрямого впливу на процес бюджетного планування, до яких доцільно зараховувати неурядові громадські організації, ініціативні групи та об'єднання, які не мають повноважень щодо прийняття управлінських рішень стосовно формування й розподілу бюджетних коштів, однак можуть створювати громадський тиск на органи влади з метою прийняття цих рішень в інтересах суспільства в цілому чи конкретних цільових груп;

– предметною сферою застосування бюджетного планування є бюджетні відносини, які функціонують в процесі розподілу й перерозподілу валового внутрішнього продукту і пов'язані з формуванням і використанням публічних фондів грошових коштів на усіх стадіях відтворювального процесу;

– завдяки бюджетному плануванню забезпечують оптимізацію фінансових пропорцій розподілу ВВП у відповідності з прогнозами соціально-економічного розвитку країни/регіону, встановлюються безпосередні зв'язки між бюджетом та суб'єктами господарювання усіх форм власності й усіма верствами населення;

– бюджетне планування дає можливість визначати найбільш ефективні варіанти/методи формування фінансових ресурсів на усіх рівнях державного управління, а також оптимальні напрями їх використання у відповідності з пріоритетами, закріпленими у стратегічних документах розвитку країни/регіону.

В рамках бюджетного планування реалізується стратегічне економічне завдання спрямування бюджетних коштів на потреби розвитку. Це завдання стратегічного характеру об'єднує у собі кілька тактичних завдань, а саме: по-перше, встановлення пріоритетних напрямів/цілей розвитку держави/території, тобто визначення оптимальних напрямів спрямування бюджетних ресурсів; по-друге, визначення потенційних джерел доходів та способів їхньої мобілізації до доходів бюджету (достовірність планування доходів бюджету значною мірою залежить від наявності у суб'єктів планування повної та достовірної інформації про платників, базу, об'єкти формування доходів, а також використання дієвих методик опрацювання інформації і розрахунку показників); по-третє, досягнення оптимального співвідношення між наявними бюджетними ресурсами та рівнем задоволення потреб держави чи адміністративно-територіальної одиниці, тобто збалансування між собою доходів та видатків бюджету. В рамках реалізації третього завдання бюджетного планування важливо забезпечити формування резервів бюджетних ресурсів на випадок виникнення непередбачуваних витрат, які необхідно буде покрити за рахунок бюджету.

Список використаних джерел:

1. Артус М. М., Хижа Н. М. Бюджетна система України: навч. посіб. К.: Вид-во Європ. Ун-ту, 2005. 220 с.
2. Бюджетний менеджмент: Підручник / [В. Федосов та ін.]; за заг. ред. В. Федосова. К.: КНЕУ, 2004. 864 с.
3. Василик О. Д., Павлюк К. В. Бюджетна система України: Підручник. К.: Центр навчальної літератури, 2004. 544 с.
4. Дем'янишин В. Г. Бюджетне планування та його особливості в умовах демократичних перетворень. *Світ фінансів*. 2004. Вип. 1. С. 62-71.

5. Деркач Н. И., Гордеева Л. П. Бюджет и бюджетный процесс в Украине. Навч. посібник. Дніпропетровськ: «Пороги», 1995. 256 с.

6. Романенко О. Р. Фінанси: Підручник. К: Центр навчальної літератури, 2004. 312 с.

7. Чугунов І. Я. Перспективне бюджетне планування як складова системи економічного регулювання. *Вісник Національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2004. № 69. С. 59–61.